

Eötvös József és David Russell (2019). Forrás: Eötvös József – archiv

 Székely György

Volt egyszer egy fesztivál...

Szubjektív emlékek az „Ezerhúrú városról”
és a magyar gitármozgalomról
Elekes Zsuzsa gitárpedagógus emlékének ajánlva

1965-öt írtunk, 55 éve volt. Lelkesen zenélő kisdíákként kerültem Zsuzsa nénihez, mivel a hegedű mellett – szeretett bátyám példáját követve – érdekelni kezdett a gitár. Egy igazi mesevilágba csöppentem bele...

Egy amatőr gitáros elindul

Elekes Zsuzsa húszéves korában ígéretes operettprimadonna lett, már akadtak is szép kritikái, amikor cukorbetegsége következtében majdnem megvakult. De a zene közelében akart maradni, így a klasszikus gitározást választotta. Volt egy másik szenvedélye is, amit férjével, Liptay-Wágner Tiborral közösen művelt, mégpedig a kutyatenyésztés és a kutyaversenyek. Rózsadombi lakásuk kis hátsó udvarát tündéri tacsók népesítették be. Egyszerre legalább 6-8 kutya élte ott vidám életét és gyűjtötte a sok-sok versenygyőztes érmet, szobrot. A belső szobában pedig folyt a gitár-oktatás, méghozzá teljesen sajátos módon: Zsuzsa néni leginkább kívülről, például a konyhából hallgatta a tanuló játékát, néha bekiabált, máskor bejött, mondott, mutatott egy-két dolgot. Hihetetlenül felszabadító volt az a tudat, hogy nem „szoros kontroll” alatt játszottunk. A másik bevett módszer az volt, hogy mi, tanulók egymásnak játszottunk és egymást tanítottuk. Az előadás izgalma lengte körül ilyenkor a szobát, hiszen „produkciót” hallottunk, majd mi is produkáltunk és bíráltuk egymást. Az eredmény látványos volt, a tanulók tudása szépen fejlődött, egyikük, Bárdos Béla, a *Ki mit tud?* televíziós versenyen helyezést is elért. Zsuzsa néni leghíresebb tanítványa talán Benkő Dániel volt, aki az ő javaslatára kezdett el később lantozni, de a könnyű műfaj máig jeles képviselői közül is számosan megfordultak nála. Tanítványainak egy része a zenei pályát választotta, Morvay Éva tanárnő vette fel őket a Bartók Béla Konzervatóriumba, majd Szendrey-Karper László a Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Intézetébe, megnyitva előttük a tanári pályát. A nemzetközi klasszikus gitárművészetet egy-egy, éjfél körül vagy inkább után közreadott rádiófelvétel és Zsuzsa néni néhány bakelitlemeze képviselte a számunkra. Így hallgattuk Andrés Segoviát, Julian Breamet, Vicente Gomezt, John Williamst és a fantasztikus gitárduót és házaspárt: Ida Prestit és Alexander Lagoyát. A kamaramuzsika örömét is az ő jóvoltából tapasztalhattuk meg – neki köszönhetem, hogy ez életem része lett, s későbbi orvoskvartettünk, a Semmelweis Vonósnégyes immáron 37. éve segít töltekezni, örömet szerezni. S jómagam Esztergomot is Zsuzsa néninek köszönhettem: 1973 augusztusában lelkesen küldött minket oda, hiszen – ahogy mondta – „itt valami különleges kezdődik”. Szendrey-Karper Lászlónak világelsőként jutott eszébe, hogy nemzetközi gitárfesztivált alapítson.

Hogyan lett Esztergom az „Ezerhúru város”?

A város ezeréves fennállásának ünnepe jó alkalom volt Szendrey-Karper számára, hogy itt szervezze meg a fesztivált. Augusztus első két hetében a város több színhelyén – például a Technika Házában, a Keresztény Múzeumban vagy a Bazilikában – zajlottak a hangversenyek és a mesterkurzusok. A kétévenként megtartott fesztiválon és gitárversenyen 20-25 ország fiatal gitárművészei adtak koncertet,

Elekes Zsuzsa, a varázslatos gitártanár és a tacsók (1972 körül). Forrás: Székely György – archív

szinte mindig telt ház mellett. A hazai gitárosok számára valódi paradicsomi időszak volt ez. Szendrey-Karper László már 1968-ban létrehozta a Bakfark Bálint Gitárzenekart, amely ekkor kiegészült külföldi zenészekkel is a Bazilikában tartott zárókoncerten.

Az új gitárművész-generáció Szendrey-Karper környezetében lelkesen vett részt a fesztivál szervezésében és mutatta be tudása legjavát. Az alapító tagok közül ki kell emelni Adrovicz Istvánt, Fodor Ferencet, Morvay Évát, Mosóczi Miklóst. Néhány külföldi fiatal muzsikos ott, Esztergomban kezdte meg pályafutását, s vált valódi nemzetközi sztárrá: Roberto Aussel, Costas Cotsiolis, Paul Galbraith, Hubert Käppel és David Russell is. A mesterkurzusokat tartó szakteknéteképek közül Leo Brouwer, Abel Carlevaro, Aniello Desiderio, Zoran Dukic, Martin Myslivecek, Hector Quine, Pavel Steidl, Jozef Zsapka nevét kell mindenképpen megemlíteni. A fesztivál nemzetközi sikert aratott, híre hamar szétment a világban. Példája nyomán sorra létesültek külföldön is hasonló rendezvények, így első között a kubai Havannában, a görög Volosban és a lengyel Tychyben. Az „Ezerhúru város” – ahogyan Leo Brouwer, a kiváló kubai gitárművész és zeneszerző elnevezte – beírta magát a klasszikus gitár történetébe..

Eötvös József gitárművész, a Zeneakadémia tanszékvezető professzora így emlékszik vissza az esztergomi időszakra:

Szendrey-Karper László és Ágai Karola (1970 körül). Forrás: Székely György – archív

hogy Eötvös József biztatására és felkérésére 2015-ben gitárversenyt, – az első magyar, gitárra íródott versenyművet – komponálhattam, amit ő mutatott be. A vele való közös munka során a gitárhangzás számos lehetőségét tudtam kiaknázni.”

1991-ben munkája és művészete teljében érte a halál Szendrey-Karper Lászlót. Ezzel az esztergomi gitár-találkozó léte is hirtelen veszélybe került, de felesége, Ágai Karola, a neves operaénekesnő tovább éllette a fesztivált, sőt, egy, a rendezvényt támogató és szervező alapítványt is létrehozott. A művészeti vezető Eötvös József, Liszt-díjas gitár-művész és Wolfgang Lendle német

gitárművész lett. 2009-ig töretlenül zajlottak a fesztiválok, ahol megfordult a nemzetközi gitárszakma színe-java, és a rendezvény valódi legendává vált. Sajnálatos módon azonban a város vezetése nem kívánta a rendezvényt tovább támogatni, így 36 év után a legendának vége szakadt... Vagy mégsem?

Az esztergomi fesztivál utóélete és hatása

Eötvös József – aki 2002-ben létrehozta a Zeneakadémián a gitár tanszakot – rendíthetetlenül szervezte tovább a

„Maga Szendrey-Karper László vezette a fesztivál zene-karának próbáit, konzervatóriumi tanárom, Morvay Éva volt a koncertmester, aki hangolta a hangszereket, kottát és szólamokat osztott, egyszóval a zenekar szíve volt. A próba és egy gyors vacsora után koncertre mentünk. Egy este akár négy szólista is bemutatkozott, nekünk sokszor ismeretlen vagy csak hallomásból ismert nevek, gyakran lenyűgöző interpretációk a zsúfolásig telt teremben. Hazafelé – gyakran éjfélkor – megbeszéltük, hogy eladjuk, esetleg elássuk gitárjainkat. Sötétben csak a Duna túlso partjáról pislákoltak át a másik ország fényei. Leültünk a lépcsőkre, magyarok, külföldiek, előkerült egy gitár is valahonnan. A csillagok hallgatták a halkan pendülő húrokat. Későn kerültünk ágyba, és másnap korán fenn voltunk, gyakorolni kellett...”

A világ ma élő egyik legnagyobb gitárművésze, David Russell is megfordult néhányszor Esztergomban: „Esztergom különleges élményt jelentett: izgalmas találkozásokat addig számomra ismeretlen nemzetek művészeivel. Akkoriban mi sem utaztunk keleti országokba, de Esztergom kivétel volt, ahol nyugat és kelet találkozott. Életünkben először hallottunk magyarokat, lengyeleket, románokat, oroszokat, még Szibériából is voltak itt. Fantasztikus összejövetelekre emlékszem: hol az egyik, hol a másik náció tagjaival ettünk, ittunk, beszélgettünk, és nem utolsósorban muzsikáltunk. Bemutattuk egymásnak gitár-repertoárunkat, megismertük egymás zenéjét is.”

Madarász Iván Kossuth- és Erkel Ferenc-díjas zeneszerző így emlékszik vissza a fesztiválokra:

„Nagy élmény volt számomra, hogy a Fesztivál gyakran több száz tagot számláló gitárzenekara szólaltatta meg új műveimet. Az esztergomi Bazilika sajátos akusztikai körülményei érdekes zeneszerzői feladatot adtak számomra. Szerzői életpályám nagyon fontos állomásának tartom,

Andrés Segovia, a 20. század nagy előadóművésze, aki koncertpódiumra emelte a klasszikus gitárt (1947). Forrás: Székely György – archív

Ida Presti és Alexander Lagoya, a legendás gitárduo. Forrás: Székely György – archiv

a gitáriródmát is. A legjelentősebbek Fernando Sor (1778–1839), Francisco Tárrega (1852–1909), Agustín Barrios (1885–1944) és Andrés Segovia (1893–1987) voltak.

Andrés Segovia egyetlen magyarországi koncertjét a Zeneakadémia Nagytermében 1937-ben adta, pazar kritikák dicsérték fellépését. Ez a koncert döntötte el Kovács Barna (1920–2005) pályáját, aki a háború utáni Magyarországon a klasszikus gitároktatás megalapítója lett. Később a Salzburgi Mozarteum professzora-ként lett nemzetközi szaktekintély. Szendrey-Karper László is az ő tanítványa volt.

Magyarországon – a bezártság ellenére – már korán, a hatvanas években feltűntek kiemelkedő művészek. Magam is hallhattam a

Zeneakadémián a legendás Romero család („Los Romanos”) gitárkvartettjét, Leo Brouwer zenekari estjét. A Vigadóban és az Operaházban Alexander Lagoya zenekari estje, Narciso Yepes, Pepe Romero szólóestjei arattak viharos sikert. Paco de Lucia nem csak a flamencot és a könnyű műfajt, hanem a klasszikus spanyol gitárt is népszerűsítette – koncertjeivel stadionokat töltött meg.

A hazai koncertéletben sorra megjelentek a gitármozgalom jeles előadóművészei: Eötvös József, Pavlovits Dávid, Sárközi Gergely (lanton és flamenco gitáron is játszik), Szilvágyi Sándor, Tokos Zoltán, Tornai Péter.

Gitárfesztivált pedig tartanak Balatonfüreden és Budapesten (Eötvös József), Szegeden (Pavlovits Dávid), Gyöngyösön (Papp Sándor) és Kelet-Magyarországon (Adrovicz István, Fodor Ferenc) is. A Gitármuzsika Óbudán című sorozat pedig 24 éve zajlik Roth Ede művészeti irányításával.

Közben a világ is kinyílt a magyar művészek számára: a fenti művészekon kívül gitárosaink, így a Katona fivérek duója, Csáki András, Pusztai Antal, aki klasszikust és jazzt egyaránt játszik, és még jónéhányan nemzetközi versenyeket nyertek, bekerültek a gitárszólísták élvonalába. Magyar zeneszerzők gitárműveit Kovács Barnától, Farkas Ferencről kezdve Hollós Máté, Kocsár Miklós, Madarász Iván, Sári József művein keresztül előadják hazánkban és külföldön is, s manapság az internetnek köszönhetően már nem kell „vadászni” hang- és kép-felvételekre sem. Esztergom öröksége napjainkban is él.

fesztiválokat. Balatonfüred lett a következő színhely, amely 2006-tól ad otthont a nemzetközi gitártalálkozónak. Eötvös 2014-től immáron a Zeneakadémián is megszervezi minden év novemberében a Budapesti Nemzetközi Gitárversenyt és Fesztivált. A nagyszabású és neves rendezvény megalapítójának és művészeti vezetőjének a 2019-es eseményen élete álma is megvalósult: a világ három vezető művészt sikerült egy időben meghívnia mesterkursusra és koncertre a patinás Zeneakadémiára. 2019. novemberében a „Legendák” sorozatban élőben hallhattuk Budapesten David Russell-t, Manuel Barruecot és Paul O’Dette-t. A magyar gitármozgalom történetének különleges eseménye lett ez a fesztivál.

Az a tény, hogy a Zeneakadémia Nagyterme csordultig megtölthető a gitárzene értőivel, rajongóival, önmagáért beszél. A klasszikus gitár hazánkban igen népszerű, és bekerült a koncertélet oly nehezen tágítható keretébe. A nemzetközi példák is azt mutatják, hogy bár tele van a világ fantasztikus előadóművészekkel, virtuózzal, a klasszikus gitárkoncerteket ritkán találjuk meg a koncertélet fő helyszínein. Templomok, kamaratermek adnak otthont a koncerteknek, hiába bizonyította már Segovia a Carnegie Hallban is a gitárszólóest létjogosultságát. Úgy tűnik, világszerte kevesen menedzselik a klasszikus gitár-művészeket, ezért e hangszer és kiválóságai alul vannak reprezentálva a nemzetközi koncertéletben.

Múltból a jelenbe

A spanyol gitár koncerthangszerként való elterjesztésében sok jeles művész játszott nagy szerepet, gazdagítva egyben